

K ORGANIZACI A VEDENÍ OBRANNÉ OPERACE

Ve svém vojenském politickém odkazu V.I. Lenin nás učí, že: "...nebylo válek, které by se vyhrály obranou, nebylo však ani válek (nebo to byly výjimky), ve kterých by se jenom útočilo."

Proto i předpis Oper-1-1 (Organizace a vedení operací) v článku 264 až 265 uvádí: "...Ve válce lze zničit nepřítele a dosáhnout vítězství jen útočnou operací, která je proto základním druhem operace frontu a armády. V průběhu celé války však není možné na všech směrech a za všech podmínek neustále útočit. Proto příprava a vedení dočasné obranné operace zaujímají v operačním umění důležité místo."

Je bezpočet příkladů ve vojenské historii, zejména z období Velké vlastenecké války, o úspěšnosti vedení obrany na taktickém, operačním i strategickém stupni. Zejména bitva u Kurska vešla do historie vojenského umění jako pojem vysoké odolnosti a aktivity obrany.

Po všestranném zhodnocení situace se Hlavní sovětské velení rozhodlo pro předem připravenou a důkladně vybudovanou obranu, ve které tanková a mechanizovaná vojska měla plnit úlohu pancéřového štítu.

Charakteristické pro obranu u Kurska bylo, že sovětská vojska měla převahu nad nepřítelem v lidech 1,4krát, v dělech a minometech téměř 2krát, v tancích a SHD 1,3krát a v letounech téměř 1,6krát.

Velmi poučné z této obrany je především to, že obrana byla budována jako odolná, hluboce členěná (protitanková, protiletectká) i jako aktivní a s využitím rozsáhlých ženiných úprav terénu a zátarasů všeho druhu. Ze závěrů z této bitvy je zřejmé, že Vrchní velení souhlasilo s tím, že přijme německý úder přechodem do obrany, i když sovětská vojska měla dostatek sil, aby sama vedla útok. Zejména když poznalo, že nepřítel má k dispozici na obou křídlech kurského výběžku silná tanková uskupení, rozhodlo — ať útočí první Němci.

Ukázalo se, že rozhodnutí bylo správné, nepříteli byly způsobeny značné ztráty a potvrdilo se, že dobře připravená obrana je zárukou úspěchu boje,

operace a bitvy. Německá fašistická vojska utrpěla značnou porážku a byl zmařen jejich pokus o znovuuchození strategické iniciativy. Ze 70 fašistických divízi rozbila Sovětská armáda 30, z toho 7 tankových. Tyto divize ztratily 50—75 % osob. Značné ztráty utrpěly i další nepřátelské divize. Za 50 dnů činily ztráty německých fašistických vojsk více jak 500 000 důstojníků a vojáků, 1500 tanků, 195 útočných děl, 3000 děl a více jak 3500 letounů. Po těžké porážce u Kurska německé velení bylo nuceno upustit od útočné strategie ve válce proti SSSR a přejít ke strategické obraně.

Tento příklad kromě jiného ukazuje zejména na narůstání významu aktivity obrany, kde sovětské velení plně dokázalo využít jejich silných stránek, mezi které patří zejména:

- možnost využití přirozených výhodných vlastností terénu i jejich zvýšení jejich úpravami;
- lepší využití palebných vlastností jednotlivých zbraní a jejich účinků, možnost efektivnější organizace účinného palebného systému, než je tomu v útoku;

- vzhledem k dokonalejší znalosti i úpravě terénu lepší možnost manévru palbou, pohybem i zátarasy i usměrnění nepřítele do potřebného směru (prostoru);

- přisunové a odsunové cesty budou zpravidla kratší a velení jednodušší.

Důležité je zejména to, že obrana skýtá možnost vést úspěšnou bojovou činnost s nepřítelem, který je třikrát i více silnější.

V článku si nekladu za cíl řešit obranu v celém komplexu, ale zabývám se pouze některými převážně operačními aspekty obrany i některými novými pohledy a názory.

Současná teorie vojenského umění nás učí, že obrana je druhem činnosti vojsk, která je vynucena akcemi nepřítele, vlastnostmi i charakterem válčisti, vlastním zámyslem dalšího vedení operace, podmínkami týlového zabezpečení apod. Je vynuceným, dočasným způsobem bojové činnosti a bude se proto organizovat a budovat všude tam, kde vedení útočné operace a její pokračování nebude možné nebo účelné, což může být zejména v těchto podmínkách:

- po neúspěšném střetném sražení na některém z operačních směrů jak v počátečním období války, tak i v průběhu útočné operace;

- při odrážení silného protiúderu nepřítele v operační hloubce, není-li možné rozbít protiúderné uskupení střetným sražením;

- byla-li vlastní vojska nepřátelskými (zejména jadernými) údery tak oslabena, že nejsou schopna bez odstranění následků a obnovení bojeschopnosti pokračovat v útoku;

- při změně hlavního úderu frontu, jestliže např. jedna z armád bude svojí činností zabezpečovat křídlo frontu a nemůže tento úkol plnit útočnou činností;

- při odrážení agrese nepřítele při zahájení války na státní hranici;

- při splnění konečného úkolu, např. při východu na mořské pobřeží apod.

Vidíme, že obrana se bude organizovat převážně v dotyku s nepřítelem. Organizace obrany mimo dotyk pravděpodobně již nebude tak častým jevem.

Soudobou obranu můžeme charakterizovat jako **souhrn úderů všech prostředků, manévru a bojové činnosti**, který umožňuje vojskům plně využít palebných vlastností všech zbraní, obranných vlastností terénu a zátarasů všeho druhu

s cílem: odrazit útok, oslabit a vyčerpat síly útočníka a způsobit mu značné ztráty. Zabezpečit udržení důležitých prostorů, objektů a čar a získat čas pro soustředění nových sil a prostředků a tím vytvořit podmínky pro obnovení nebo přechod do rozhodného útoku.

Základ obrany vševojskové armády zpravidla tvoří:

— důsledně organizovaný palebný systém do celé hloubky obrany (promyšlené použití jaderných zbraní a letectva vyčleněného pro podporu obranného boje armády; efektivní využívání palebných prostředků na maximální jejich dosah; sladění palby všech druhů se zátarasy, přírodními i umělými překážkami);

— úpornost vojsk při udržení důležitých prostorů, čar a objektů (důsledné využívání terénu a jeho ženíjných úprav; vytváření umělých zátarasů a překážek, především výbušných; odpovídající organizace obranného systému a všestranného zabezpečení obrany);

— aktivnost účinného a rozhodného manévru silami a prostředky (úder před přední okraj; protizteč útvarů a svazků; častá změna prostoru rozmístění především druhých sledů a záloh, manévry z jiných směrů k přehrazení těch, na kterých má nepřítel úspěch a proniká; armádní protiúder).

Vlastní organizaci obrany vševojskové armády budou ovlivňovat podmínky, za kterých bude armáda přecházet do obrany, zda v dotyku nebo mimo dotyk s nepřítelem. Tyto podmínky budou v rozhodující míře ovlivňovat činnost velitele, štábu i vojsk při přechodu do obrany, způsob a rozsah jejího budování a všestranného zabezpečení. I když požadavky na obranu v obou případech zůstávají stejné, rozsah opatření bude u obou případů zřejmě jiný. Bezprostřední působení nepřítele, krátká doba pro přechod do obrany, uclnění operační sestavy armády pro útok apod. značně komplikuje přechod do obrany v dotyku s nepřítelem i vytváření obranného systému. Další některé zvláštnosti ukáží dále.

Obranu zpravidla tvoří:

- uskupení sil a prostředků v obraně;
- systém obranných čar, postavení, palebných čar a prostorů;
- připravené jaderné údery;
- systém paleb všeho druhu.

Při organizaci obrany mimo dotyk s nepřítelem můžeme vybudovat a zaujímat před předním okrajem obrany **zabezpečovací pásma**. Toto pásmo budujeme na rozkaz velitele armády na některých směrech jako součást obranného pásma armády.

Zabezpečovací pásmo vytváříme s cílem:

- upřesnit uskupení nepřítele a zjistit jeho pravděpodobný zámysl;
- zadržet jeho útok, přinutit ho k rozvinutí a k útoku pro něho v nevhodném směru a způsobit mu ztráty;
- v případě postupu nepřítele ničit jeho síly a prostředky a zpomalovat jeho postup k přednímu okraji obrany.

V současných předpisech se uvádí hloubka zabezpečovacího pásma 15 až 20 km, nejnovější poznatky uvádějí 30—40 km. Tato hloubka má vyloučit především možnost působení jaderného a dalekonosného dělostřelectva na první pásmo obrany.

Zabezpečovací pásmo zpravidla brání zesílený motostřelecký nebo tankový pluk (popř. prapor) vyčleněný z druhého sledu prvosledové divize. V některých případech může zabezpečovací pásmo bránit i divize z druhého sledu armády. Druhosledové útvary (svazek) vysíláme do zabezpečovacího pásma z toho důvodu, aby v případě jejich sražení k vlastní obraně nedošlo k narušení celistvosti předního okraje. V zabezpečovacím pásmu se budují 3 až 4 obranná postavení, vzdálená od sebe 4–6 km, a dále zátarasy všeho druhu. Vojskům velí zpravidla ten velitel, který je vyslal.

Při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem zabezpečovací pásmo v uvedeném pojetí vytvářet nebudeme. Při přechodu do obrany z útočné operace budou mít zpravidla prvosledové divize vyslány předsunuté odřady. V některých případech (ojedinělých) můžeme přední okraj budovat na jejich úrovni. Jinak zpravidla povedou aktivní bojovou činnost a budou vytvářet podmínky pro přechod hlavních sil do obrany. Jestliže budou sraženy nepřítelem, přejdou do druhého sledu v obraně těch stupňů velení, který je jako předsunutý odřad vyslal.

Na základě rozhodnutí velitelů divizí se může na některých směrech zřizovat předsunuté postavení, a to na vzdálenost podle současných předpisů 3 až 5 km a podle nových názorů 6–9 km před předním okrajem obrany. Tato vzdálenost je dána především požadavkem vyloučit možnost nepříтели působit přímou palbou dělostřelectva a PTRS na obranné objekty na předním okraji obrany.

Předsunuté postavení organizujeme a budujeme s cílem:

- klamat nepřítele o průběhu předního okraje obrany;
- k bezprostřednímu zabezpečení vojsk na předním okraji obrany;
- k přinucení nepřítele k předčasnému rozvinutí jeho hlavních sil a vytváření vhodných podmínek pro jeho ničení.

Na předsunutá postavení budeme zpravidla vysílat druhosledové jednotky (podle důležitosti směru) pluků prvního sledu (aby nebyla narušena celistvost předního okraje). Toto postavení můžeme vytvářet při přechodu do obrany v dotyku i mimo dotyk s nepřítelem. Při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem můžeme k obraně předsunutého postavení použít vojsk předsunutého odřadu.

Při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem předsunuté postavení bude zpravidla tvořit poslední obranné postavení vojsk v zabezpečovacím pásmu, která vojska budou zaujímat zpravidla překračováním.

První pásmo obrany bude zpravidla hlavním a může zahrnovat 3–4 obranná postavení. Na prvních dvou postaveních se budou bránit pluky prvního, na dalších dvou postaveních pluky druhého sledu. Tato postavení mají však jinou kvalitu (zejména v obraně budované v dotyku s nepřítelem). Skládají se z rotních opěrných bodů a praporečnických rajónů obrany. Hloubka tohoto pásma může dosahovat až 25 km.

Při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem může velitel plně vycházet ze svého zámyslu, který nebude ovlivňovat bezprostřední činnost nepřítele. Na druhé straně při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem bude organizaci prvního pásma do značné míry limitovat, např.:

- do obrany budeme přecházet za přímého palebného působení a aktivní činnosti vojsk nepřítele;

- do obrany můžeme přecházet z útočné sestavy;
- vojska budou zpravidla uskupena po směrech, do různé hloubky;
- velení bude zaměřeno na řízení dozívající útočné operace a přechod do obrany.

Již z těchto několika zvláštností je zřejmé, že i struktura prvního pásma obrany, sestava vojsk, činnost velitele a štábu bude odlišná od přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem.

V prvním sledu zůstanou zpravidla vojska, která útočila v prvním sledu, protože nemůžeme předpokládat větší přeskupení. Nemůžeme počítat ani s velkými ženíjnými úpravami na předním okraji. Zde budeme používat různé zátarasy, především však výbušné. Zpravidla nebude ani silný druhý sled, který mohl být v dynamice útočné operace nahrazen vševojskovou zálohou. Mohou být i jiné parametry obrany prvního pásma, menší šířka a hloubka; půjde-li o přechod do obrany před předpokládaným protiúderem nepřítele, bude se budovat v krátkých časových lhůtách, což se může odrazit zejména na její odolnosti.

Druhé pásmo obrany budujeme s předním okrajem ve vzdálenosti okolo 20—25 km za prvním pásmem obrany a může zahrnovat 2—3 obranná postavení. Tato vzdálenost má umožnit manévr vlastním vojskům a rovněž donutit nepřítele ke změně jeho palebných postavení a míst velení apod.

Druhé pásmo obrany nebude zpravidla souvislé v celé šíři pásma obrany, ale bude se budovat především na směru předpokládaného hlavního úderu nepřítele.

Při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem bude pro obranu druhého pásma obrany a pro protiúder zpravidla více sil, než při organizaci obrany v dotyku s nepřítelem.

Proto i budování třetího pásma obrany (bude-li mít armáda dostatek sil a prostředků) bude častějším jevem u obrany, budované mimo dotyk s nepřítelem.

Rozhodujícími armádními opatřeními při vedení obrany budou úderý na vojska nepřítele na dalekých přístupech, jaderná palebná, nebo palebná protipříprava, úder před přední okraj a armádní protiúder.

Úderý na dalekých přístupech organizuje zpravidla front svými prostředky. Armáda se pouze na nich podílí především armádní raketovou brigádou podle nařízení velitele frontu na stanovené objekty.

Cílem těchto úderů bude především způsobit nepříтели ztráty, vyčerpat ho a získat čas pro zdokonalení obrany. Tento boj zahajuje zpravidla letectvo a raketové vojsko postupně i dělostřelectvo na maximální dálky střelby.

Tyto úderý vedou určené palebné prostředky z předsunutých palebných postavení nebo prostorů bojového rozmístění na živou sílu a techniku v prostorech soustředění, při přechodu vodních toků v soutěskách, při rozvinování apod.

Cílem jaderné palebné nebo palebné protipřípravy bude zmařit nebo alespoň podstatně snížit a ztížit přípravu nepřítele k útoku. Organizuje ji velitel armády. Zahrnuje úder raketového vojska, letectva a dělostřelectva, dále palbu ostatních palebných prostředků (bojových vrtulníků, tanků apod.). Protipřípravu musíme zahájit s překvapením.

Před zahájením protipřípravy musí velitel armády upřesnit:

- účast prostředků v protipřípravě;
- cíle, které má ničit raketové vojsko, dělostřelectvo a letectvo;
- úkoly ostatním palebným prostředkům;
- uspořádání (metodiku) a délku protipřípravy;
- součinnost mezi vyčleněnými prostředky;
- dobu pohotovosti k protipřípravě, požadovanou hustotu hlavní, prostor protipřípravy a množství vyčleněné munice.

Pro organizaci protipřípravy potřebuje štáb armády okolo 4—6 hodin. Přitom vychází z této kalkulace:

- požadovaná hustota 30—40 hlavní na 1 km;
- hloubka protipřípravy závisí na tom, připravuje-li nepřítel útok z chodu (hloubka je větší) nebo z přímého dotyku (hloubka je zpravidla menší);
- šířka prostoru, hloubka a počet směrů pro protipřípravu závisí na množství palebných prostředků armády a uskupení nepřítel.

Propočty ukazují, že armáda může vést protipřípravu na dvou směrech v celkové šíři okolo 30 km (s použitím) a 15 km (bez použití JZ), tzn. v šířce útočného pásma divize nebo brigády;

— délka protipřípravy bude zpravidla dána počtem nepřátelských objektů, které máme ničit, množstvím palebných prostředků armády a množstvím vyčleněného střeliva a jaderných úderů.

K efektivnímu využití protipřípravy může velitel armády plánovat i **úder před přední okraj obrany**. Tento se v naší praxi málo procvičuje.

Cílem tohoto úderu je dokončit zničení úderného uskupení nepřítel, vylepšit přední okraj obrany, vytvořit podmínky pro přechod do útoku nebo ve zvlášť vhodné situaci přejít do útočné operace.

Úder před přední okraj musíme však velmi pečlivě připravit v součinnosti s nadřízeným velením a sousedy. Proto štáb armády musí především upřesnit:

- stav uskupení nepřítel po ukončené protipřípravě;
- cíl zamýšleného úderu před přední okraj obrany;
- účast vojsk a jejich úkoly;
- způsob součinnosti a všestranného zabezpečení.

Úder před přední okraj s omezeným cílem je vhodné vést silami svazků prvního sledu. Nejvýhodnější bude použít druhých sledů pluků a divizí zejména proto, že jim bude snadnější upřesnit úkoly a jejich použití nebude oslabovat přední okraj obrany. Bude-li úder před přední okraj spojen s přechodem do útoku, bude účelné zasadit druhosledové svazky.

Úder před přední okraj zahájíme po ukončení protipřípravy s překvapením pro nepřítel, s použitím především tankových vojsk a vojsk na BVP, která mohou rychle a rozhodně pronikat nepřátelskou bojovou sestavou a dokončit její zničení.

Armádní protiúder (který vedeme zásadně se souhlasem velitele fronty) je vyvrcholením obranné operace. Je to nejúčinnější způsob zakončení zničení nepřátelského uskupení, kterému se podařilo proniknout do pásma obrany. Jeho cílem může být:

— zničit nepřátelské uskupení, které proniklo do obranné sestavy, obnovit přední okraj obrany (nebo dosáhnout výhodnější čáry) a pokračovat ve vedení obrany;

— podstatně narušit úderné uskupení nepřítele, vnutit mu svoji vůli a ovládnutím a udržením výhodných terénních čar a objektů vytvořit podmínky pro vedení frontového protiúderu;

— zničit uskupení nepřítele a přejít do útoku.

Důležitý význam pro úspěch protiúderu má volba doby jeho zahájení. Za nejvýhodnější podmínky z tohoto hlediska můžeme považovat:

— je-li zachována odolnost a celistvost vlastní obrany a obrana prvního sledu nebyla ještě prolomena;

— útočná sestava nepřítele je narušena, oslabena, jeho druhé sledy a zálohy jsou zasazeny, vzdáleny či rozbity a nemohou včas a úspěšně zasáhnout proti protiúderu;

— nepřátelské letectvo ztratilo v daném prostoru svoji převahu;

— nepřítel přemísťuje taktické jaderné prostředky, dělostřelectvo, místa velení apod.;

— je narušeno velení nepřátelským silám;

— při zasazení druhého sledu a záloh armády je reálný předpoklad k získání potřebné převahy nad nepřítelem.

Proto velitel armády k přijetí rozhodnutí pro protiúder potřebuje především dostatek zpráv k reálnému předvídání situace i ke stanovení vhodné doby pro jeho zahájení. Vychází především z přijatého rozhodnutí pro obranu. Toto rozhodnutí musí však upřesnit nebo přijmout i nové. V rozhodnutí zpravidla upřesňuje:

— cíl protiúderu, zámysl a směr jeho vedení;

— cíle, dobu a způsoby vedení jaderných úderů a cíle k ničení klasickými prostředky;

— sestavu vojsk pro protiúder;

— čáry zasazení a osy přesunu k nim;

— směry útoku a úkoly vojskům, která se zúčastní nebo která zabezpečují protiúder;

— způsob palebné podpory;

— všestranné zabezpečení protiúderu, zabezpečení velení a součinnosti.

Armádního protiúderu a jeho zabezpečení se zpravidla zúčastňují všechny prvky operační sestavy. Jeho zahájení by měl předcházet krátký, ale mohutný jaderný úder (nejčastěji skupinový), úder letectva a dělostřelectva, u kterého se požaduje hustota okolo 40—50 hlavních na 1 km. Činnost vojsk za protiúderu musí být především:

— rozhodná a plynulá;

— vedená v rychlém tempu a s co největším vypětím sil do celé hloubky;

— vedená do mezer v nepřátelské sestavě k pronikání do boků a týlu nepřítele;

— neustále zesilována zasazením volných sil.

Bojová činnost bude mít převážně charakter střetných bojů. Armádní protiúder může být veden do boku (nebo obou boků) a týlu nepřátelského úderného uskupení nebo čelně.

Protiúder do boku (boků) a týlu úderného uskupení nepřítele umožňuje úder na poměrně slabé (ve srovnání s čelem nepřátelského uskupení) místo v jeho sestavě, s využitím momentu překvapení a můžeme jej rozvíjet v rychlejším tempu. Současně s tím vytváříme podmínky k rychlému vyřazení hlavních sil nepřítele a k jejich obklíčení. Nevýhodou tohoto způsobu bude zpravidla to, že k uskutečnění protiúderu budeme potřebovat více času.

Protiúder do boku a týlu nepřátelského úderného uskupení můžeme vést na jednom nebo dvou sbíhavých směrech. Tento způsob je prakticky nejvýhodnější, neboť vytváří podmínky i pro izolaci hlavních sil úderného uskupení nepřítele od přicházejících jeho sil z hloubky.

Čelní protiúder povedeme zejména tehdy, bude-li mít armáda dostatek palebných prostředků (zejména jaderných zbraní) k rozbití hlavního úderného uskupení nepřítele a nebude-li čas k uskutečnění manévru do jeho boku.

Snahou velitele a štábu musí být jadernými údery, údery letectva a dělostřelectva způsobit nepříteli značné ztráty, podstatně snížit jeho bojeschopnost a roztrávením úderem tankových a motostřeleckých vojsk dokončit jeho zničení.

Jestliže nebude protiúder účelný, bude výhodnější přejít do obrany na druhém pásmu na směru, na kterém nepřítel proniká. K ovlivnění dalšího vývoje situace si velitel armády ponechá zpravidla část sil v záloze, nebo zálohu vytvoří z částí sil prvního sledu.

Vojska prvního sledu budou nadále omezovat vlom nepřátelského uskupení, držet důležité prostory a objekty na prvním pásmu obrany, zaujímat připravená příčná postavení mezi prvním a druhým pásmem obrany nebo na výhodných mezilehlých terénních čarách.

Z á v ě r

I když pro dosažení vítězství ve válce je rozhodující útok a soudobé prostředky dávají plnou možnost jeho rozvinutí, je třeba počítat s tím, že vojska budou přecházet i do obrany.

Vzhledem k charakteristickým rysům soudobých operací bude zřejmě obrana častějším jevem na taktickém stupni. Přes to však musíme počítat s přechodem do obrany (zejména dočasné) i na operačním stupni.

I když podmínky přechodu do obrany mohou být různé, požadavky na ni zůstávají vždy stejné. Každá obrana musí být úporná a aktivní. Na operačním stupni má důležitý význam aktivnost, jejímiž hlavními projevy jsou manévry palbou, silami a prostředky.

Uvedené skutečnosti vyžadují, abychom zásady organizace a zabezpečení obrany dobře znali, dovedli v krátkém čase přijmout taková rozhodnutí, učinit taková opatření, která vytvoří podmínky pro zastavení nepřítele, způsobit mu značné ztráty a dokončit jeho zničení.